

שם המרצה: פרופ' דנה אריאלי

מספר הקורס: 31916

שם הקורס: תרבות זיכרון: ארכיטקטורה, טראומה ותיירות אופל

אופן הוראה: שיעור ותרגיל

שעות שבויעות: 4

נקודות זכות: 4

מטרת הקורס: לעסוק במכלול הביטויים של חברה ביחס לעברה. יצירה, על שלל ביטוייה ומרכיביה, מרכיבה את תרבות הזיכרון בחברות שונות.

בקורס זה נעסוק בדרכים בהם משתקף הזיכרון באמצעים תרבותיים. נבחן את מאפייניה של תרבות האופל, ונסה להבין מדוע אנשים מתיירים במקומות שאירעו בהם אירועים טראומטיים. כיצד מתהווה היקסמות מן הזוועה, ומה בין ארכיטקטורה, זיכרון וטראומה? נבחן כיצד עוסקת האדריכלות בזיכרון? האם יש בכוחה של הארכיטקטורה להתמודד עם טראומה, ואם כן באיזה אופן? בין השאר נבקש להבין מהו תפקידו של המעצב או האדריכל בהבניה של אתרי זיכרון?

הקורס יוקדש לדרכים באמצעותן נבנית תרבות זיכרון בעיקר בישראל ובגרמניה. עוד נבחן את הדרך באמצעותה טראומות מקבלות ייצוג באמנות בכלל ובאדריכלות בפרט.

הקורס יוקדש לדיון תיאורטי תוך התמקדות במספר מקרי מבחן, בעיקר בישראל ובגרמניה, בהם הארכיטקטורה שהיא תולדה של טראומה משתלבת במרקמים אורבניים עכשוויים. נבחן מאפיינים של אתרים אפלים, נתבונן על הדרך בהם משתקפים בהם אירועים טראומטיים כמו גם את דרכי ההתמודדות של אדריכלים, משמרים, מתכננים ואוצרים עם המורכבות שעולה משימורים של אתרים כאלו.

מטלות: השתתפות סדירה בקורס, פרזנטציה והגשת סמינר מחקרי המבוסס על לימוד אתר קיים.

פירוט מפגשים:

- מפגשים 1-3 יוקדשו להכרות עם הרקע התיאורטי
- מפגשים 4-5 יוקדשו לעיון בתרבות זיכרון בדגש על ישראל
- מפגשים 6-7 יוקדשו לעיון בתרבות זיכרון בדגש על גרמניה
- מפגשים 8-9 יוקדשו למפגש עם מרצים אורחים - אחד מתחומי הפסיכולוגיה והשני מתחומי השימור. כמו כן נעסוק בהכנות לפרזנטציות של הסטודנטים בקורס
- מפגשים 10-11 יוקדשו לשיחות אישיות עם הסטודנטים
- מפגשים 11 עד 14 יוקדשו לפרזנטציות והצגת הצעות המחקר השונות של הסטודנטים בקורס.

מרכיבי הציון באחוזים: משקלה של העבודה 80% מן הציון הסופי. 20% הנותרים יתפלגו בין השתתפות סדירה ופרזנטציה

נוכחות: חובה

ביבליוגרפיה:
ספרות תיאורטית:

ארכיטקטורה, זיכרון וטראומה

חובה:

- ❖ דנה אריאלי, הפנטום הנאצי: מסע בעקבות שרידי הרייך השלישי, תל-אביב: רסלינג, 2014
- ❖ Paul Virilio, Bunker Archeology, Princeton: Princeton Architectural Press, 1994
- ❖ James E. Young, At Memory's Edge: After Images of the Holocaust in Contemporary Art and Architecture, New Haven: Yale University Press, 2000, pp. 90-183
- ❖ James E. Young, The Texture of Memory: Holocaust Memorials and Meaning, New Haven: Yale University Press, 1993.
- ❖ David Simpson, 9/11 The Culture of Commemoration, Chicago: University of Chicago Press, 2006.

רשות:

גולומב 52, ת.ד. 305, חולון 5810201

טלפקס: 03-5026816

52 Golomb St., Holon 5810201 Israel

www.hit.ac.il Tel/Fax: 972-3-502-6816

הפקולטה לעיצוב

Faculty of Design

❖ **דומיניק לה קפרה, לכתוב היסטוריה, לכתוב טראומה, תל-אביב: רסלינג, 2006. או בשפת המקור:**
Dominic De La Capra, Writing History, Writing Trauma (New York, Johns Hopkins University Press, 2001)

מיכל אלברשטיין (עורכת עם אחרים), בסימן טראומה: עיונים ישראלים בזהות, זיכרון וייצוג, בני ברק, הקיבוץ המאוחד, 2016

תרבות זיכרון, טרור ותיירות אופל

Susan Sontag, Fascinating Fascism. see:
<https://www.nybooks.com/articles/1975/02/06/fascinating-fascism/>

Jeffrey C. Alexander, "Toward a Theory of Cultural Trauma", in: Cultural Trauma and Collective Identity, Edited by Jeffrey C. Alexander et al., University of California Press, 2004

- ❖ ז'אן בודריאר, רוח הטרור, תל-אביב: רסלינג, 2004, ע"ע 9-59.
- ❖ סלבו ז'יז'ק, ברוכים הבאים למדבר של הממשי: חמש מסות על ה-11 בספטמבר ואירועים סמוכים, תל-אביב: רסלינג, 2002, ע"ע 13-40, 67-91.
- ❖ דנה אריאלי, יאיר וורון, גוונים של אופל: על תיירות אופל והיקסמות מהזוועה, לקראת פרסום, 2019.

הנצחה, זיכרון, עדות

חובה:

- ❖ ג'ורג' ל. מוסה, הנופלים בקרב, תל-אביב: עם עובד, אופקים
  - ❖ לוינגר אסתר, אנדרטאות לנופלים בקרב, תל-אביב: הקיבוץ המאוחד, 1993
  - ❖ אילנה שמיר, הנצחה וזכרון: דרכה של החברה הישראלית בעיצוב נופי זיכרון, תל-אביב: עם עובד, 1996 [בתוך הספר נכלל מאמרו של מעוז עזריהו, "ההיסטוריה של ההנצחה"]
  - ❖ מעוז עזריהו, "האנדרטה הישראלית: מיתוס, אמנות ופוליטיקה", בתוך: סטודיו, 1992, 24-25
  - ❖ מעוז עזריהו, תל-אביב העיר האמיתית: מיתוגרפיה היסטורית, ירושלים: מוסד ביאליק, 2005
- רשות:**
- ❖ נעמי מאירי-דן, "אמנות, אדריכלות ופוליטיקה בקשתות ניצחון במאה העשרים", בתוך: פרוטוקולאז' 2010, ירושלים ותל-אביב: בצלאל ורסלינג, ע"מ 254-290.
  - ❖ לבנת אביב, "דוקומנט, מונומנט ודוקומנט: על זיכרון, אנדרטאות ו"מרחבים שכולים" במרחב הגרמני-ישראלי", בתוך: פרוטוקולאז' 2011, ירושלים ותל-אביב: בצלאל ורסלינג, עמ' 354-373.
  - ❖ נעמי מאירי-דן, "בין שתי ערים: הגיגים על הנצחה במרחב הציבורי", בתוך: דנה אריאלי (עורכת), אחרי עשרים שנה: עיצוב זיכרון רבין, תל אביב: מכון טכנולוגי חולון ועמותת נט"ל, 2015, עמ' 45-57.
  - ❖ שושנה פלמן, דורי לאוב, עדות: משבר העדים בספרות, בפסיכואנליזה ובהיסטוריה, תל אביב רסלינג, 2011
  - ❖ מיכאל פיגה, על דעת המקום: מחזות זיכרון ישראליים, שדה בוקר: מכון בן גוריון לחקר ישראל והציונות, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב, 2017 (בעריכת דוד אוחנה)

לקריאה נוספת: טראומה, יצירה ופסיכואנליזה

- ❖ רות רונן, אמנות ללא נחת: הרצאות על פסיכואנליזה ואמנות, תל-אביב, עם עובד, 2010.
- ❖ איתמר לוי, "אמנות ופסיכואנליזה: לחשוב דברים קשים לחשיבה", בתוך: דנה אריאלי-הורוביץ ואחרים (עורכים), פרוטוקולאז' 2013: כותבים חזותי, תל אביב וירושלים: רסלינג ובצלאל, 2013, 8-21.
- ❖ דנה אריאלי-הורוביץ, אפרת גולן, "קומיקס, טרור, טראומה: המקרה הישראלי", בתוך: פרוטוקולאז' 2010, ירושלים: בצלאל, 2010, ע"ע 173-197
- ❖ דנה אריאלי-הורוביץ, "טרור באמנות או אסתטיקה טרוריסטית: היקסמות, סנסציה או פוסט-טראומה?", בתוך: דנה אריאלי-הורוביץ, דפנה סרינג (עורכות), פחד מוות: הטרור ומופעיו בזירות האמנות והתרבות הפופולרית, ירושלים: מאגנס, 2011,
- ❖ דנה אריאלי-הורוביץ בשיחה עם עזרי טרזי, "עיצוב זמן טרור", בתוך: דנה אריאלי-הורוביץ, דפנה סרינג (עורכות), פחד מוות: הטרור ומופעיו בזירות האמנות והתרבות הפופולרית, ירושלים: מאגנס, 2011, ע' 197-214.

- ❖ דנה אריאלי-הורוביץ, היטלר עכשו: סמלים נאציים/אמנות ישראלית, בתוך: פרוטוקולאז' 2011: המוות אמן מגרמניה, רסלינג ובצלאל, 2011, ע' 115-154.
- ❖ ברברה בלומינק, חרדה חברתית ועיצוב עכשווי, בתוך: מצב הדברים: עיצוב והמאה ה-21, חולון: מוזיאון העיצוב, 2010, ע' 9-20.
- ❖ רותו מודן, הנכס, תל-אביב: עם עובד, 2013
- ❖ רחל קלוש, טלי חתוקה, "מקום" בתוך: רחל קלוש, טלי חתוקה (עורכות) תרבות אדריכלית: מקום, ייצוג, גוף, תל-אביב: רסלינג, 2005, ע"ע 29-36.
- ❖ מישל דה-סרטו, "צעדות בעיר", בתוך: רחל קלוש, טלי חתוקה (עורכות) תרבות אדריכלית: מקום, ייצוג, גוף, תל-אביב: רסלינג, 2005, ע"ע 59-78.
- ❖ וו ג'י טי מיטשל, גוף קדוש, תל-אביב: רסלינג, 2009 ע"ע 55-84.
- ❖ טלי חתוקה, "מציאויות מקבילות: גן הכובשים וסביבותיו, תל-אביב, 2003", בתוך: ברשות הרבים: מחווה לגנן העיר תל-אביב, אברהם קרוון, תל-אביב: מוזאון תל-אביב, 2003, ע"ע 68-77.
- ❖ טל אלון-מוזס, "עיון בשני גני זכרון תל-אביביים: גן בית יד לבנים וחורשות גן הבנים", בתוך: ברשות הרבים: מחווה לגנן העיר תל-אביב, אברהם קרוון, תל-אביב: מוזאון תל-אביב, 2003, ע"ע 248-251.
- ❖ גיאורג זימל, "העיר הגדולה וחיי הנפש", בתוך: גיאורג זימל [ואחרים] אורבניזם: הסוציולוגיה של העיר המודרנית, תל-אביב, רסלינג, 2004, ע"ע 23-40.
- ❖ מישל פוקו, "על מרחבים אחרים", בתוך: הטרוטופיה: על מרחבים אחרים, תל-אביב: רסלינג, 2010 ע"ע 7-26.